

СЕКРЫ ЛЪЛЧА

XVIII
8019 (III)

Ба 1191
05

ІСКРЫ ІЛЬІЧА

ШТОМЕСЯЧНАЯ ЧАСОПІСЬ
ДЛЯ МЕНШЫХ ДЗЯЦЕЙ
ОРГАН ЦК ЛКСМБ
І НАРКАМА СВЕТА

ГОД ВЫДАННЯ 5
ВЕРАСЕНЬ 1933

№ 13

Вучыцеся ўпарта, шмат, старанна

ЛІСТ т. ВАРАШЫЛАВА АКЦЯБРАТАМ

Акцябраты Смольнінскага раённага лагера паслалі праз газету Ленінградскіх піанераў— „Ленінскіе Іскры“ ліст тав. Варашылаву. У лісце яны расказалі як адпачываюць, як

моцна яны любяць Чырвоную армію.

Тав. Варашылаў даслаў акцябратам наступны адказ:

„Мілыя рабяtkі, велізарнейшы чырвонаармейскі дзякуй за добры ліст. Малайцы, што пад ніраўніцтвам сваіх важатых добра праводзіце лагерны час.

Расціце, мацнейце і добра, як трэба будучым большэвікам (а можа быць, вы ўсе ўжо большэвікі,—тым лепш) вучыцеся. Вучыцеся ўпарта, шмат, старанна. Веды—вялікая сілішча. З ведамі вы ўсе будзеце большэвікамі-веліканами.

Прывітанне.

Чырвонаармеец
К. ВАРАШЫЛАЎ.

РАБЯТАІ АБАГАВАРЫЦЕ ГЭТЫ ЛІСТ тав. ВАРАШЫЛАВА НА ЗАНЯТКАХ У ШКОЛЕ, НА ЗБОРАХ ЗОРАЧАК. АДКАЖАМ НА ЛІСТ НАРКОМА—ЯШЧЭ ЛЕПШЫМ ЗАСВАЕННЕМ ВЕДАЎ, АКУРАТНЫМ НАВЕДВАННЕМ ШКОЛЫ, ПРЫКЛАДНАЙ ДЫСЦЫПЛІНАЙ НА ЗАНЯТКАХ.

Е. л. Н І Н І Н А

XVIII
8019 (III)

Урыўкі ўспамінаў^{*)}

П а ч а т а к

У 1888 г. сям'я Ўльянавых (сапраўднае прозвішча Леніна) пераехала ў Самару. Гэта быў ціхі гарадок, у якім не было ні фабрык, ні рабочых. Не было грунта для практычнай работы, але ў палітычных гуртках Уладзімер Ільіч быў самым актыўным членам і з думкамі яго лічыліся.

З 1893 г. Уладзімер Ільіч — у Пецярбурзе. Яго сярод рабочых ведаюць як Мікалая Пятровіча. Ведаюць таксама, што ён жа Ульянаў, але ніхто не прагаворыцца аб гэтым. У некаторых мясцох ён Тодар Пятровіч, другія завуць яго „стары“, а сам ён часта падпісваецца „Цяпкін“. Многа было ў яго розных прозвішчаў. За ім сочаць, ганяюцца дзесяткі царскіх шпіёнаў, каб знайсці і пасадзіць у турму. Але Уладзімера Ільіча ня так-то лёгка злавіць: ён па носе пазнае кожнага шпіёна.

Аднага разу ён ідзе на рабочы сход. Бацьчыць здалёк, што каля варот шпіёны круцяцца. Хутка заходзіць ён у суседні двор, садзіцца заместа дворніка. Настаўляе каўнер і нізка апускае шапку. Сядзіць і пасмейваецца з шпіёнаў — яму весела, ён не баіцца небяспекі.

Многа піша Уладзімер Ільіч. Усё ім напісанае разыходзіцца па руках рабочых.

^{*)} Пачатак глядзі ў № 12 часоп. „Іскры Ільіча“.

Друкаваць нельга, царскія чыноўнікі не дазваляць.

Надзея Канстантынаўна — настаўніца адной школы, яна ходзіць па рабочых кватэрах і дзеліцца сваімі ўражаннямі з Уладзімерам Ільічом. Яны абмяркоўваюць усё разам, намячаюць планы работы.

Ствараецца пролетарская арганізацыя „Саюз барацьбы за вызваленне рабочага класа“. І ў самы разгар арганізацыі, у 1895 г., Уладзімера Ільіча арыштоўваюць.

Абставіны не перашкаджаюць

У турме Уладзімер Ільіч многа працуе, ня сумуе, што ён не на волі. Ён піша, чытае, усімі сіламі стараецца не парываць кіраўніцтва над створанай арганізацыяй.

Усялякімі спосабамі Ільіч стараецца наладзіць і трымаць сувязь з таварышамі — памочнікамі ў рабоце, што жылі на волі. У кніжках, якія пабывалі ў турме ў Ільіча, між радкоў па розных адзнаках таварышы ўважліва разбіралі ўказанні свайго правадыра.

„Смачная страва“

Сястра прыносіла ў турму Уладзімеру Ільічу малако.

Уладзімер Ільіч рабіў з чорнага хлеба маленькія кубачкі з напарстак і наліваў у іх малако, потым звычайным пяром макаў у малако, пісаў між радкоў на кніжках.

... Афіцэр падаў бабцы малако ў гаршку. А неўзабаве над гаршком палаў агонь—гарэла забароненая літаратура.

Патрымаўшы гэтыя старонкі над агнём, таварышы лёгка читалі ўказанні правадыра.

У шчылінку дзвярэй часта заглядваў вартавы, і Уладзімер Ільіч мігам глытаў „чарнільніцу“, як толькі пачуе шорах за дзвярыма.

„Страва“ была ня вельмі смачная, і прышлося аднойчы праглынуць шэсць чарнільніц—апавядаў Уладзімер Ільіч.

Гаршок з малаком

У 1897 г. Уладзімер Ільіч быў сасланы ў Енісейскую акругу. З ім была Надзея Канстантынаўна і яе маці.

Уладзімер Ільіч не пераставаў працаваць, не траціў сувязі з таварышамі, вельмі многа пісаў, знаёміўся з жыццём мясцовых сялян, якія адносіліся да яго з павагай.

У вольны час Ільіч найбольш любіў займацца паляваннем. Надзея Канстантынаўна часта хадзіла з Уладзімерам Ільічом на паляванне. Аднаго разу яна бачыла як блізка каля іх прабегла лісіца. Уладзімер Ільіч апусціў стрэльбу і, як зачараваны, глядзеў на лісіцу.

— Чаму-ж ты не страляў? — запытала Надзея Канстантынаўна, калі лісіца адбеглася далёка.

— Вельмі-ж яна прыгожая была... — адказаў Ільіч.

У адзін з зімовых вечароў у кватэру Уладзімера Ільіча прышлі „госці“ з рэвальверамі ля пояса.

Уладзімер Ільіч піў чай з селянінам.

„Госці“ — царскія жандары—заявілі, што ім трэба пазнаёміцца з бібліятэкай.

Уладзімер Ільіч падаў афіцэру табарэтку, каб

зручней было праглядваць кнігі на верхніх паліцах.

Надзея Канстантынаўна пераглянулася з маткай.

— Гаспадзін афіцэр, дайце мне, калі вам не цяжка, гаршок з малаком, што на верхняй паліцы стаіць.

Афіцэр падаў бабцы малако. Тая вышла з малаком у кухню. А неўзабаве полымя агню ўзвілося над гаршком — гарэла забароненая літаратура.

Афіцэр уважліва праглядзеў верхнія паліцы. Нічога не знайшоў. А калі ён дайшоў да ніжняй, Надзея Канстантынаўна сказала афіцэру:

— Вы кнігамі для настаўнікаў таксама цікавіцеся? На ніжняй паліцы мае кнігі, толькі школьныя.

Голас яе спакойны.

— Можна пакінуць,—сказаў афіцэр.

Вышлі.

А на ніжняй паліцы была ўся забароненая літаратура, за якую Уладзімеру Ільічу прышлося-б сур'ёзна адказваць.

Што гэта?

У Расіі рэволюцыя!

— Скарэй, як мага скарэй трэба ехаць!

— Куды ехаць?

— Трэба пачакаць.

Чакаць няма сілы. Едуць.

З вялікімі труднасцямі, але едуць у Расію.

Вось ужо руская гаворка на станцыях, рускія людзі.

Радуюцца ўсе.

— Пачакайце радавацца. Мы едзем проста ў турму, — ахалоджвае Ўладзімер Ільіч радасць.

16-га красавіка 1917 г. уночы — вакзал Пецярбурга.

— Смірна!

Многа рабочых з вінтоўкамі, у шэрых салдацкіх шынелях.

Ільіч здзіўлены.

І раптам:

— Ура!

Тысячы галасоў! Аркестр!

— Ур-а-а! — пракаціліся каля вакзала, коціца і грыміць па пляцы.

— Ур-а-а-а!

— Што гэта? — дзівіцца Ўладзімер Ільіч.

— Гэта рабочыя і рэволюцыйнае войска вітаюць вас, — адказваюць яму.

Яблыкі паспелі

Яблыкі паспелі,
І ўжо чуць віселі,
Светлыя і ясныя
Яблыкі калгасныя.
Сёння акцябраты
Дружнаю брыгадай
Кошыкі пабралі
Яблыкі эдымалі.
Яблыкі паспелі —
Самі з дрэў ляцелі.
Дзеці іх збіралі,
Ў скрынкі пакавалі.

М. КАЛАЧЫНСКІ.

Паляцелі ўсе павучыя птушкі ў яркіх і стракатых убраннях. Як адляталі яны ў вялікую дарогу, мы не бачылі, бо адлятаюць яны ўночы.

Невялічкія птушкі стараюцца найбольш ляцець уночы—ад ворагаў спакайней. А дарогу на поўдзень пералётныя птушкі знойдуць нават з завязанымі вачыма. Крылатыя падарожнікі нават астаноўкі робяць на тых мясцох, што і ўвесну.

Кожны дзень, кожную ноч адпраўляюцца ў дарогу новыя чароды птушак. Ляцяць не спяшаючыся, павольна, з доўгімі астаноўкамі, ні то што вясною.

Першымі адлятаюць тыя птушкі, што пазней прыляцелі да нас вясною; апошнімі тыя, што былі першымі вясну—жаваранкі, гракі.

Некаторыя з птушак, гракі, напрыклад, далёка на поўдзень не ляцяць. Яны спыняюцца ў нашым Крыму, дзе і зімуюць. Другія ляцяць у Афрыку і нават у Амерыку.

Многа розных няшчасцяў і прыгодаў чакае крылатых падарожнікаў у дарозе. Тысячы птушак загінуць ад драпежнікаў: ястрабаў, каршуноў, якія ляцяць за імі ўслед на сваю зімоўку і б'юць іх на ляту.

Падпільноўвае птушак у часе пералёту і чалавек: ён ловіць сілкамі, забівае са стрэльбы.

А больш за ўсё гіне птушак у моры. Густыя туманы засцілаюць дарогу крылатым падарожнікам. У сырым змроку птушкі губляюць дарогу, з размаху забіваюцца аб вострыя нябачныя здалёк скалы, забіваюцца аб маякі, святло якіх вабіць іх да сябе.

Морскія буры ломяць ім пер'я, збіваюць крыллі, заносяць далёка ад берагоў. Змораныя, знясіленыя птушкі падаюць і топяцца ў морскіх хвалях. Вялікімі чародамі садзяцца яны на палубы і снасці сустрэчных караблёў, забываючы свой страх да чалавека. І маракі не чапаюць іх, шкадуюць.

Стомленыя, з вялікімі стратамі далятаюць птушкі да сваіх зімовых кватэр у цёпрых краінах. Там, па берагох вазёр, збіраюцца тысячамі птушкі розных парод. Ня так, як у нас, дзе ўсе птушкі жывуць паасобку. Там—кватэра ў птушак часовая, там нашы птушкі не спяваюць і ня ўюць гнёздаў, ім трэба толькі перажыць як-небудзь да таго часу, калі ў нас зноў пачнецца вясна.

КАЗКА ПРА МУХУ, ПАВУКА, ВЕРАБ'Я І КАРШУНА

Быў сабе лес,
А ў лесе поўна
Прыгожих клёнаў
І дубоў,
І грабаў,
І бярозаў старых,
Што лісцём угары
Гулка-зычна шумяць
І у неба глядзяць.

* * *

Ды найбольшым
У тым лесе
Быў дзядуля — дуб,
На палянцы ён развесіў
Свой зялёны чуб.
А на дубе тым каршунік

Ў лісцях сабе жыў,
І гняздо для каршунятак
На тым дубе звіў.

* * *

Вось аднойчы
Памаленьку
На дубовы сук
Узбраўся яшчэ зранку
Пузаты павук.
І густую
Сетку тую
Звіў ён на суку.
Неўзабаве-ж к павуку
Прыляцела муха,
Муха-сакатуха.
І тут-жа, дзеткі,—
Бух! у сетку.
І звініць, і бубніць,
Што ёсць сілы,
Што ёсць духу,
А павук з'ядае муху.

* * *

Скуль не ўзяўся верабейка,
Жвавы канарэйка.

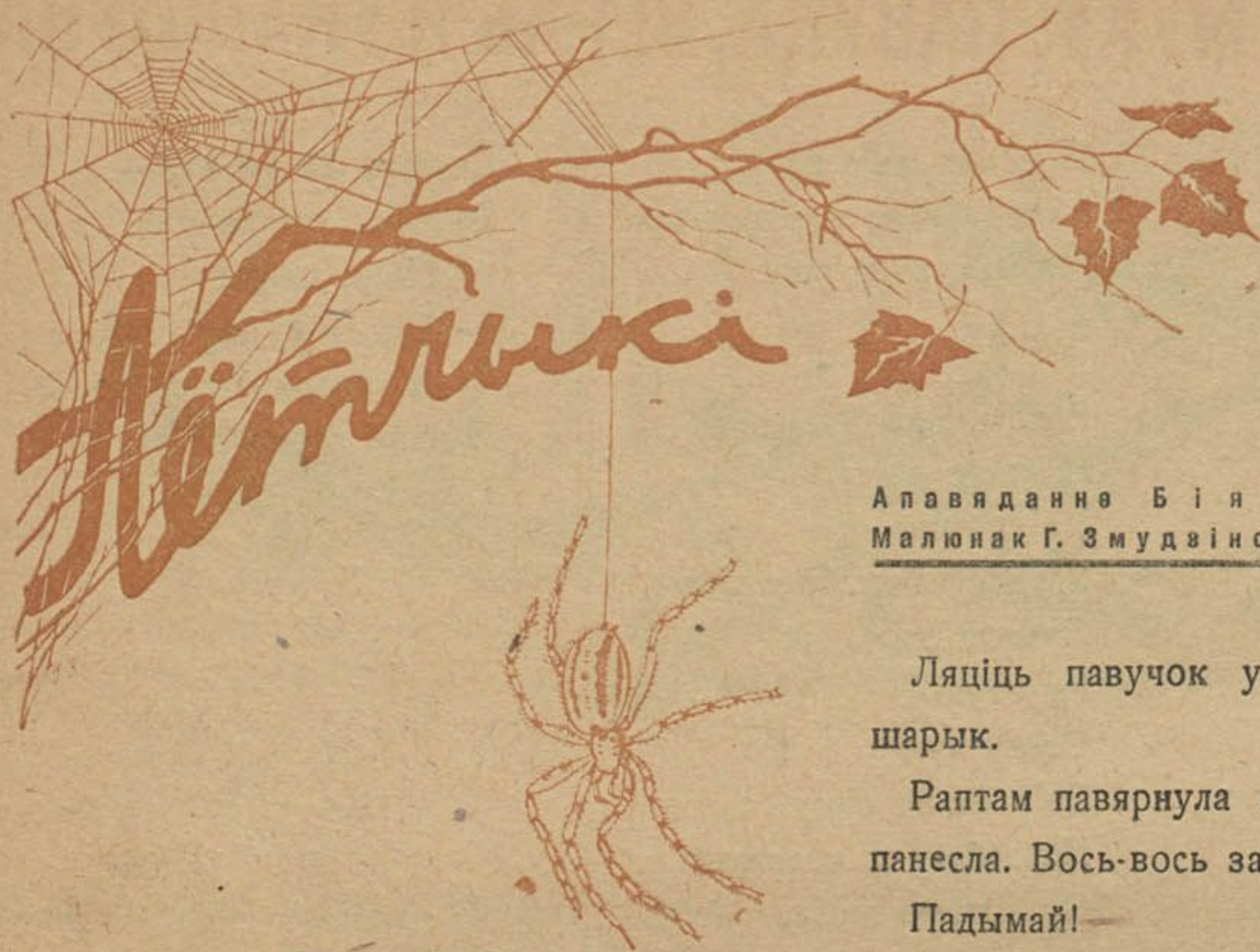
Скочыў ён на сук—
Бачыць: тут павук!
— Цвір, цвірэнь,
— Ціў, ціў, цэў!
— Я сягоння шчэ' не еў,
Я цябе даўно шукаў.
І схапіў ён павука.

* * *

Але раптам—што за ліха?
Штосці мчыцца, нібы віхар.
То каршун
Гаргатун
Як шугне з гары,
Як выставіць пазуры...
Не схаваўся верабейка
Шэры канарэйка.
Тут яму і канец!

А павяданне Б і я н к і
Малюнак Г. Змудвінскага

Кожны год у ясны вераснёўскі дзень можна наглядаць паветраны палёт на самым дзіўным знарадзе.

Сядзіць на галінцы павучок і думае: „Ці не паспрабаваць мне шчасця на павуцінцы?“

Падумаў так і зараз-жа нітачку з живоціка выпусціў, за галінку мацней зачাপіў яе, а сам насупроць ветра ідзе, ножкамі перабірае. Ідзе, нітачку тчэ,—вечер яе махае, ад галінкі адарваць ня можа.

Дайшоў павучок да канца галінкі, стаў, ногі выцягнуў, живоцік падняў, нітка ў паветры пятлёю робіцца—даўжэй ды даўжэй. Пятля доўгая, доўгая выцягнулася. Ветрам яе махае—ніяк адарваць ня можа.

Дабег да нітачкі, дзе прымацаваў яе, раз-раз перагрыз яе—адпуска-а-й!

Вечер па полі гуляе, павуцінку падганяе—на павуцінцы павучок вісіць.

Ляціць павучок у паветры, як лёганыкі шарык.

Раптам павярнула яго і проста на кусты панесла. Вось-вось зачэпіцца.

Падымай!

Павучок скоранька павуцінку ткаць узяўся, пятлю спускаць. Пятля—шырэй і шырэй—павучок вышэй.

Высока, высокая падняло павучка, панесла над кустамі. Ляціць паветраны шарык.

Ляціць павучок, сюды-туды гляне: спераду, ззаду, з усіх бакоў срэбраныя лёганыкія нітачкі, на нітачцы шарыкі. Матляюцца яны ў паветры—шмат, шмат. Ад гэтага ўсё паветра срэбнае.

Унізе людзі ідуць, гавораць:

— Паглядзі адно, бабскае лета. Відаць восень пагодлівая настане—сухая, ды цёплая.

Раптам чарада чорных стрыжоў—вжжж. Адпуска-а-ай!

Наш павучок ножкамі перабірае, павуцінку зматвае,—пятля карацей ды карацей, паклажа цяжэй,—павучок ніжэй, ніжэй, ніжэй...

Стоп!—зачапіўся.

Прыехалі.

На павуцінцы павіс павучок, захістаўся.

На вуліцы

А павяданне А. Цітавай

Зноў насталі ясныя, цёплыя асеннія дні. Больш двух тыдняў хмарна было, дажджы імжэлі, а сёння так цёпла, так радасна на дварэ.

Цёплае асенняе сонейка пасціць сваімі праменьнямі дрэвы і хаты, і зямлю, і дзяцей, што з вясёлым смехам і крыкам бягуць са школы. Разам з гэтымі дзецьмі бяжыць і Паўлюк. Здаецца, што твар яго асвятляе шмат сонечных праменьняў—такі ён радасны і светлы.

Пад пахаю ў Паўлюка лемантар, на які ён часта пазірае сваімі вочкамі. І вочкі яго гараць радасцю і пяцікутная зорачка на яго грудзёх гарыць агнём, чырванее на сонцы.

О, колькі радасці, колькі гонару ў Паўлюка—ён разам са ўсімі ходзіць у школу. І ўсё навакольнае здаецца Паўлюку такім радасным, такім вясёлым. Нават невялічкая

лужына, у якую зірнула сонейка і выбегла адтуль дробнымі праменчыкамі, паказалася Паўлюку нейкай светлай, вясёлай і глыбокай-глыбокай.

Насустрач вучням ідзе цётка Лукер'я. Яна глядзіць на дзяцей і радасна кажа:

— Так яно і ёсць,—калі на полі пуста, дык на вуліцах дзяцей густа. І, убачыўшы Паўлюка з кніжкаю, пытае:—што гэта і ты, Паўлючок, ужо ў школу ходзіш?

— Ужо, вучуся, бабулька, ужо,—весела адказвае Паўлюк і яшчэ мацней прыціскае кніжку да свайго халаціка.—Вось лемантар у мяне ўжо, гляньце які.

Бабулька пайшла сваёю дарогаю, а дзеці вясёлыя пабеглі па хатах.

Павольна, ціха ападаюць чырвона-жаўтаватыя лісточкі з дрэў. Кружацца і блішчаць яны на сонцы. Ясны, радасны асенні дзень.

С К А Р Г А

А п а в я д а н н е А . Д ы л а
М а л ю н к і В . Т і х а н о в і ч а

Сёння ў школе настаўніца выдала ўсім вучням новыя падручнікі. Якія яны чысценькія, у прыгожых вокладках! І малюнкi ў чытанцы цікавыя, цікавыя.

На сябе і на Ціму атрымаў чытанку Антонік. Прышоўшы дахаты Антонік пачаў разглядаць малюнкi. „А што,—думае ён,—калі замаляваць іх — прыгажэйшаю будзе кніга. Праўда, настаўніца казалася, каб кніжак не пэцкаць, бо на другі год па іх яшчэ будуць вучыцца дзеці. Але Антонік і не збіраецца пэцкаць малюнкi, ён толькі трошкі падмалюе.

За працай не заўважыў Антонік як хутка праляцеў вечар, як надыйшла пара спаць. Лёг Антонік з думкаю аб кніжцы і заснуў. Смачна і ўтульна спіцца Антоніку пад цёплай коўдраю.

І раптам чуе Антонік: тук... тук... тук...

Усхапіўся з ложка, падбег к вакну. „Што за дзіва? Чаго трэба?“

І Антонік пачаў падфарбоўваць малюнкi.

Бачыць—пад вакном стаіць яго таварыш Адзік ды кліча:

— Антонік, хутчэй апранайся, чаго ты спіш так позна. Сягоння-ж раніцаю сход важатых зорчак.

Хутка апрануўся Антонік і паціханьку вышаў з дому. Увайшлі яны ў прасторны пакой школы—бачаць сход пачаўся. На лаўках сядзяць усе важатыя зорчак, такцябрата, а за сталом у прэзідыуме нейкія незнаёмыя дзеці.

Антонік і Адзік селі на апошняй лаўцы.

— З якой школы гэтыя дзеці, што за сталом сядзяць, ці не дэлегацыя зкая?—пытася Антонік у Адзіка.

— Не... Не ведаю,—пільна ўглядаецца Адзік.

Праходзіць яшчэ некалькі хвілін. Уважліва глядзіць Антонік і ніяк пазнаць не можа—хто-ж гэта ўсё такі за вучні. Імёны нейкія дзіўныя ў іх: Задачнік, Чытанка, Лемантар.

— Сход лічу адчыненым,—сказаў Задачнік,—слова мае Лемантар.

Маленькі хлопчык, што зваўся Лемантаром, узлез на крэсла і тоненькім голасам хутка загаварыў:

— Слухайце, я заяўляю скаргу. Сёння са мною адбылося няпрыемнае здарэнне. Настаўніца дала мяне аднаму хлопчыку, а ён прынёс мяне дадому, палажыў на стол, перагартаў некалькі старонак, паглядзеў малюнкi і, пакінуўшы мяне на стале, пабег гуляць. Яго маленькая сястрычка пачала гуляць са мною і... ад мяне, як бачыце, засталася цэлаю толькі вокладка. За адзін дзень я стаў калекай.

Сумна схіліўшы галаву, ён сеў.

На крэсла ўсаскочыла Чытанка.

— М'яне атрымала Зося. Зося добрая вучаніца, але яна любіць чытаць у часе яды. Вось і сёння села Зося абедаць, разгарнула кніжку і не бачыць як льецца з лыжкі стравы на мае старонкі. Таму я і брудная такая, уся ў плямах. На будучы год ніхто не захоча мяне чытаць.

— А я, — сказаў Задачнік, — так зацікавіў свайго гаспадара, што ён адразу, як прышоў са школы пачаў развязаць задачы. Але чарніла ён паставіў так, што абмакнутае пяро пераносіў праз мяне. І на першай-жа старонцы пасадзіў вялікую сінюю пляму. Спужаўшыся, ён махнуў кніжкаю і яшчэ больш запэчкаў, а тады паслініў палец ды пачаў церці пляму і... працёр навывлёт.

— А мяне, — зірнуўшы на Антоніка, загаварыла Чытанка другое групы, — прыгожа размаляваў адзін вучань. Але не ведае ён, што праз некаторы час фарба на малюнках расплывецца па ўсёй старонцы і тады нельга будзе чытаць надрукаванае. А кніжка будзе мець няпрыгожы, нехайны выгляд...

Ад гэтых слоў Антонік не стрымаўся, усхапіўся з лаўкі і загаварыў:

— Гэта... гэта я замаляваў чытанку, але я не ведаў, я думаю, што будзе прыгажэй так. А цяпер я сам буду змагацца за чыстую, акуратную кніжку, і выклікаю ўсіх вучняў шанаваць свае падручнікі. Таксама ўношу прапанову: няхай нашы бацькі зрабяць дома для нас, вучняў, асобную палічку, ці скрыначку, дзе мы зможам хаваць нашы кніжкі і сшыткі.

За сталом у прэзідыуме сядзелі дзеці з дзіўнымі імёнамі...

— Будзем беражліва адносіцца да кніжак! — мацней звычайнага выгукнуў Антонік.

— З кім ты гаворыш, Антонік? Уставай, пара ў школу ісці, — будзіць маці сына, — сьнеданне даўно гатова.

Усхапіўся Антонік.

— А... дык гэта быў сон, а не сапраўдны суд над намі. — І, успомніўшы аб пафарбаваных у сваім падручніку малюнках, занепакоіўся. — Што я цяпер скажу настаўніцы, чым я апраўдаюся? Ён яшчэ раз перагартаў кніжку, паснедаў і пашоў у школу.

Рабята! А як вы захоўваеце падручнікі? Ці чыстыя яны ў вас? Ці няма ў вашай школе такіх, як Антонік? Абгаварыце гэта адпавяданне ў сваёй групе. Шануйце кніжкі!

ЯНКА ІНЖЫНЕР

З паэмы А. Бэзыменскага
Малюнкi Н. Гусева

I

У Юркі—гарматы,
Штыхі і салдаты...
Затое—

ня тое

У Янкі, сябры:
Трамваі, дрэзіны,
Маторы, машыны...
І ўсё з заваднаю
Спружынай ўнутры!

Ён будзе вядомым
Савецкім вучоным—
Ня дарам-жа бацька яго
Інжынер.
Ён часта гамоніць,
Што бацьку дагоніць,
Бо той—беспартыйны,
А ён—піанер.

Вядома, навука
Не лёгкая штука...
За тое, як прайдзе
Адзін толькі год—
Убачыце, людзі,
Як Яначка будзе
У бубен склікаць
Свой атрад у паход.

II

Трава зелянее
І сонейка грэе.
На вуліцу Яначку
Кліча яно.
Дарма! Ён ня чуе—
Ён шпарка будзе
Велізны завод,
Што задумаў даўно!

Работы не мала,
Але шанцавала,
Што Яначка ў хаце
Адзін, без сястры:
Няма перашкоды,
Як гэта заўсёды,
І Янка паставіў
Усё дагары.

Сталы перакінуў,
Усе кубікі выняў,
Аднекуль фанеры
Таўшчэзнай прынёс.
І быццам па слову
Пачаў пабудову—
Аж носам сапе,
Так як той паравоз!

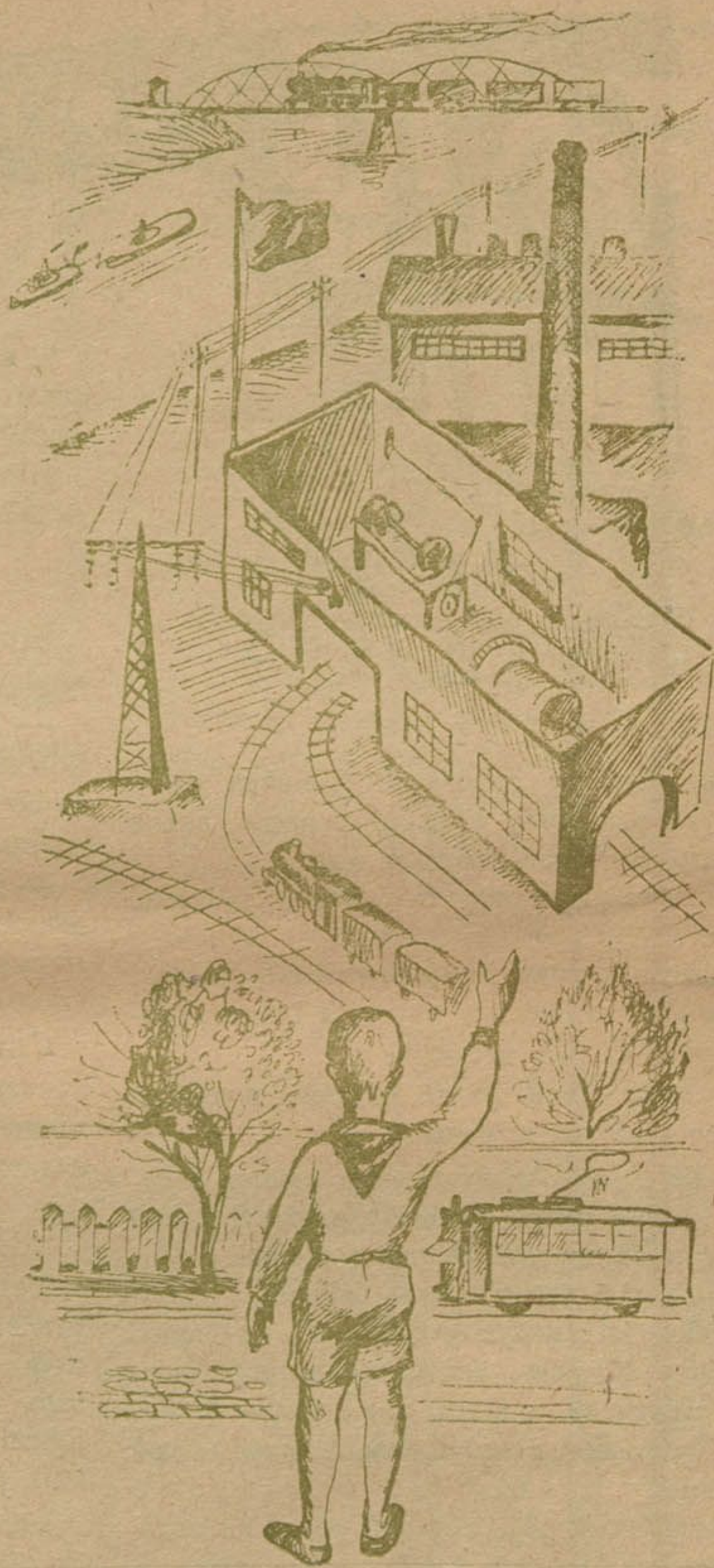
На доўгай фанеры
 Ён вокны і дзверы
 Назначыў вуглём—
 Вось і сцены стаяць!
 А даху ня трэба
 Хай свеціцца з неба!
 І лепей, бо праца
 Адразу відаць.

У сярэдняю браму—
 Машыну-дынаму,
 Знадворку слупы,
 Каля сцен верстакі.
 А з кубікаў звыкла
 Ён коміны выклаў.
 Глядзі і дзівуй—
 Вось ён майстра які!

О! Яначка быстры:
 Ён з моцнае ніткі
 Праводку вядзе
 Па слупох, так як кот.
 Як пойдучь маторы—
 Праз рэчку і горы
 Падасць электрычнасць
 У вёску, завод.

Высока, без меры
 З чырвонай паперы
 Ён вывесіў сцягі,
 Апалу паддаў.
 Агледзеў машыны,
 Наладзіў спружыны,
 На крэсла узлез
 І прамову сказаў.

Вось мост цераз воду,
 Вось рэйкі к заводу,
 Вось поезд імчыцца,
 Вось звоніць трамвай...

Гатова, гатова
 Уся пабудова!..
 За працу, рабочы!
 Не спі! Не зывай!

З рускае пераклаў А. Зімонка.

Т а к б ы л о

А п а в я д а н н е з м і н у л а г а

К вясне бацьку зусім дрэнна стала. Завезлі яго ў бальніцу. Нядоўга ён там прляжаў—памёр, пакінуўшы дзяцей сіротамі.

Плакалі дзеці, калі бацьку хавалі, а маці, як мёртвая, кінулася на свежую магілу.

II

Бацьку пахавалі, а жыць трэба. Пайшла маці ў кантору, просіць:

— Дапамажэце дзяцей падгадаваць. Нябожчык на фабрыцы здароўе страціў, пятнаццаць год сумленна працаваў.

Адмовілі матцы, кажуць:

— У нас такога закону няма, каб сіротам дапамагаць. Бяры вось на пахаванне пятнаццаць рублёў ды ідзі адгэтуль. Твае дзеці—сама пра іх і клапаціся.

Старалася, старалася маці, чатырох дзяцей пракарміць трудна. Упрасіла брата ўзяць дзевяцігадовага Косціка ў вёску: ён у гаспадарцы дапаможа і за харчы адпрацуе.

III

Прыехаў Косцік да дзядзькі вясною. Добра ў вёсцы: рэчка, лес, ягады, на начлег хлопцы едуць—песні пяюць. Раздолле—куды большае, як у горадзе. Толькі з ядою дрэнна. Бульбы і тае не хапала. А пра другое што—і не ўспамінай.

Сям'я ў дзядзькі велікая. Працуюць усе ад рання да познага вечара, а нястача з хаты не выходзіць. Мала зямлі ў сялян: лугі, лес, выган—усё ў памешчыкаў. За ўсё трэба заплаціць ці адпрацаваць.

Хацінка ў дзядзькі лядаштая, цесная, цёмная, а ў памешчыка дом на ўзгорку з прыгожымі ганкамі, балконамі.

I

Косцік жыве ў сутарэнні. Сонейка да іх ніколі не заглядвае. У пакоі сырасць, пахне бялізнаю, што маці людзям мые.

Косцік з сястрой і братам гуляюць у кутку.

Цацак у іх няма, іншы раз кіёчкі, трэсачкі і вярвачкі знойдуцца, тут яны і каня змайструюць і вупраж зрабляць.

На вуліцу зімою рэдка ходзяць: вопратка дрэнная і абутак дзіравы.

Бацька з работы прыходзіць позна вечарам. Прыдзе дахаты, кашляе, кашляе, і есці яму ня хочацца, толькі чаю нап'ецца.

Прыціхнуць дзеці: шкода бацькі.

І бацька іх шкадуе, кожны раз, як грошы за работу атрымае, гасцінца прынясе: пернікаў, цукеркаў, а іншы раз і яблыкаў купіць. Ласкавы з дзецьмі бацька, калі лягчэй яму стане.

Доктар кажа: „На сонца-б яму, на вольнае паветра, малака папіць“. Але выехаць нельга—зусім тады адправяць з фабрыкі, разлічаць. Бацька праз сілу працуе.

Работа цяжкая, дзесяць—дванаццаць гадзін у суткі, а ў памяшканні пыл, бруд. Фабрыкант не клапаціцца аб рабочых, яму абы толькі прыбытак добры мець.

„... У нас такога закону няма, каб сіротам дапамагаць“,—сказалі ў канторы.

Калі Косцік праганяе каля маёнтка стада, бачыць, як па роўненькіх дарожках гуляюць з нянькаю прыгожа прыбраныя дзеці. Каля дому кветкі, шары срэбныя. Вось дзе пагуляць-бы... Але дзе там!.. Туды вясковых не пускаюць, не для іх гэта.

IV

Пачала маліна паспяваць. Дзеці збяруцца гурбою ды з кашолкамі ў лес. А лес вялікі, цёмны. Дзеці адзін другога пільнуюцца, не разыходзяцца далёка—боязна. Натрапяць на маліну, рукі крапіваю папекаюць, паколюць іх, а ўсю да ягадкі вызбіраюць.

А маліна пахучая, салодкая так і вабіць. Ніколі Косцік у горадзе маліны не еў. І хочацца ягадку з'есці і шкода: трэба як найбольш назбіраць, дзядзька ў горадзе прадасць.

Назбіралі дзеці поўныя кашолкі ягад, самі ў ахвоту наеліся, дахаты збіраюцца.

Раптам забрахаў сабака і кінуўся на дзяцей. Дзеці на яго з кійкамі.

— Ату, ату — у... — закрычаў хтосці з кустоў.

Вышаў пан, у яго стрэльба за плячыма, ды на дзяцей калі закрычыць:

— Вам хто дазволіў маліну збіраць у маім лесе?

Маўчаць дзеці.

— Я вас пытаю!—злуецца пан.

— Дзядзечка, мы не ведалі, што гэта твая маліна,—сказаў Косцік.

Пан яшчэ больш раззлаваўся.

— А чыя-ж, твая, ці што? Вы павінны дазвол у канторы браць, а за гэта мне па пяць кубкаў маліны з чалавека прынесці. А за тое, што вы самавольна пайшлі ў лес, аддавайце цяпер мне ўсю маліну.

Дзеці пераглянуліся, бачаць — дрэнная справа, моўчкі пайшлі за панам у маёнтак. Дахаты вярнуліся з пустымі кашолкамі.

— Пачакай, дармаед!—пагражалі мужчыны,—будзе і на нашай вуліцы свята.

„Хто вам дазволіў маліну ў маім лесе збіраць?“—крычаў пан.

ЛЕЎ І САБАЧКА

(А п а в и д а н н е)

У Лондане паказвалі дзікіх звяроў і за прагледзіны бралі грашыма, або сабакамі ці кош-камі на корм дзікіх звяроў.

Аднаму чалавеку захацелася паглядзець звяроў; ён схапіў на вуліцы сабачку і прынёс яго ў звярынец. Чалавека пусцілі глядзець, а сабачку ўзялі ды кінулі ў клетку, каб леў з'еў яго.

Сабачка падцяў хвост і прытуліўся ў вугал клеткі. Леў падышоў да яго і панюхаў.

Сабачка лёг на спіну, падняў лапкі і стаў віляць хвосцікам.

Леў крануў яго лапаю і перакуліў.

Сабачка ўсхапіўся і стаў перад львом на заднія лапкі.

Леў глядзеў на сабачку, па-варочваў гала-

вою з боку на бок і не чапаў яго.

Калі гаспадар кінуў льву мяса, леў адарваў кавалак і пакінуў сабачку.

Вечарам, калі леў лёг спаць, сабачка лёг каля яго і палажыў сваю галаву яму на лапу.

З тае пары сабачка жыў са львом. Леў не чапаў яго, еў корм, спаў з ім разам, а іншы раз гуляў з ім.

Аднаго разу прышоў пан у звярынец і пазнаў свайго сабачку; ён сказаў, што сабачка яго ўласны і папрасіў гаспадара

звярынца аддаць яму. Гаспадар хацеў аддаць, але як толькі пачалі клікаць сабачку, каб узяць яго з клеткі, леў ашчэрыўся і зароў.

Гэтак пражылі леў і сабачка цэлы год у адной клетцы.

Праз год сабачка захварэў і здох. Леў перастаў есці, а ўсё нюхаў, лізаў сабачку і дакранаўся да яго лапаю.

Калі леў зразумеў, што сабачка памёр, ён раптам ускочыў, ашчэрыўся, пачаў біць сабе па бакох хвастом, кінуўся на сцяну клеткі і пачаў грызці засаўкі і падлогу.

Цэлы дзень ён непакоіўся, кідаўся па клетцы і роў, потым лёг побач з мёртвым сабачкам і змоўк. Гаспадар хацеў вынесці

мёртвага сабачку, але леў нікога не падпускаў да яго.

Гаспадар думаў, што леў забудзецца на сваё гора, калі яму даць другога сабачку і пусціў да яго ў клетку жывога сабачку; але леў адразу разарваў яго на кавалкі. Потым ён абняў сваімі лапамі мёртвага сабачку і так ляжаў пяць дзён.

На шосты дзень леў памёр.

Якая лятала, плавала і чварыла

I

З гэтай елкай, пра якую я хачу расказаць, трапляліся розныя здарэнні.

Яна і па рацэ плыла, і па лёдзе каталася, і на трактары ездзіла і ў паветры лятала.

Яна пабывала і ў Маскве, і ў Беларусі, і ў Сібіры.

Яна не стаяла ціха, а крычала, вучыла няпісьменных, гаварыла прамовы, спявала песні.

Яна ваявала з гультаямі, з прагульшчыкамі, змагалася з усімі нашымі ворагамі.

Калі аб усім расказаць, дык трэба напісаць цэлую кніжку. Але вам я раскажу толькі самае галоўнае.

II

Мая елка, як вядома, расла ў лесе. Ад лесу да рэчкі было далёка—кілометраў трыццаць. Але, калі-б і блізка было, усёроўна елка сама да рэчкі не дайшла-б. Сюды прывёз яе трактар.

Бярвенні звалілі на бераг. Тут елка і засталася. У раку яна трапіла праз некалькі

месяцаў. Вясной разлілася рэчка, на беразе якой ляжала елка, і падняла бярвенні. Паімчалася наша елка ўніз па рацэ. Пры ўпадзенні гэтай рэчкі ў другую была лясная прыстань. Тут бярвення лавілі і вязалі ў платы. Наша елка папала ў вялізны плыт. Плытагоны прырабілі да яго вялікі руль, з доўгай ручкай, пабудавалі пасярэдзіне плыта будку, узялі ў запас чайнікі, кацялкі харчы. Заместа печкі паставілі скрынку з пяском, каб можна было агонь раскладваць, кашу варыць.

Пайшоў плыт па рацэ.

Міма праходзілі параходы, трапляліся лодкі. На заваротах плытагоны ўсёй арцеллю налягалі на руль, паварачвалі свой драўляны плавучы хвост, куда патрэбна было.

Раптам наляцела бура. А гэта было ўжо ўвосень. У адну ноч на рацэ разбіла дзесяць плытоў і шэсць выкінула на бераг. Той плыт, у якім была наша елка, папаў на мель. Два дні біліся плытагоны і не маглі зрушыць плыт з месца.

Што тут рабіць? Хутка рака стане. Умерзне плыт на лёдзе,—да вясны яго не выцягнеш. А ў газетах пішуць: ніводнага бервяна не пакінуць у вадзе на зіму; нашай краіне вельмі патрэбны бяровенні.

Урэшце прышоў параход—буксір. Сяк-так выцягнуў плыт і прывёз яго да завода. Прыплыла і наша елка.

III

На беразе ракі, у тым месцы, куды параход прыцягнуў плыт, стаялі дзве высокія жалезныя вежы. Паміж вежамі быў нацягнуты на вялікай вышыні жалезны шнур. А па шнуру ўзад і ўперад бегаў вазок з крукам, на доўгім ланцузе; і вось гэты вазок панёс нашу елку ў паветры. Справа была так: елку разам з сотняй іншых бяровенняў звязалі ў адну звязку і прычапілі да крука. Машыніст у адной вежы ўключыў электрычны ток. Звязка бяровенняў паціху вылезла з вады і пачала падымацца ўверх. Стой! Машыніст павярнуў вагар і вазок пабег па шнуры з аднаго канца ў другі...

Стой! Давёз вазок бяровенні да канца і спыніўся. Гойдаецца цяжкая звязка бяровенняў у паветры.

Машыніст у вежы павярнуў другі вагар і звязка бяровенняў паціху спусцілася на зямлю.

Вандраванне нашай елкі ў паветры скончылася. Так яна ў першы і апошні раз лягала ў паветры.

IV

Цэлы год праляжала елка там, дзе яе паляжылі, высахла, стала лёгкая. І вось аднаго разу схапілі елку цэпкія лапы пад'ёмнага крана і пацягнулі на завод. А тут узялі нашу елку ў работу.

За паўгадзіны адна машына садрала з яе кару, другая машына пасекла яе на трэскі, трэцяя машына прасеяла яе праз рэшата, чацвертая машына панесла яе на самы верх завода і кінула ў вялізны кацёл ростам з трохпавярховы будынак.

Змяшалася наша елка з іншымі елкамі, таксама пасечанымі на трэскі. І раптам з боку палілася ў кацёл атрутная кіслата і заліла трэскі да самага верху. Па тоўстай белаў трубе пусцілі ў кацёл гарачую пару і атрымалася каша з дрэва і кіслаты.

Цэлых шаснаццаць гадзін булькала і кіпццелася драўляная каша ў катле. Усё мякчэй і мякчэй рабіліся яловыя трэсачкі.

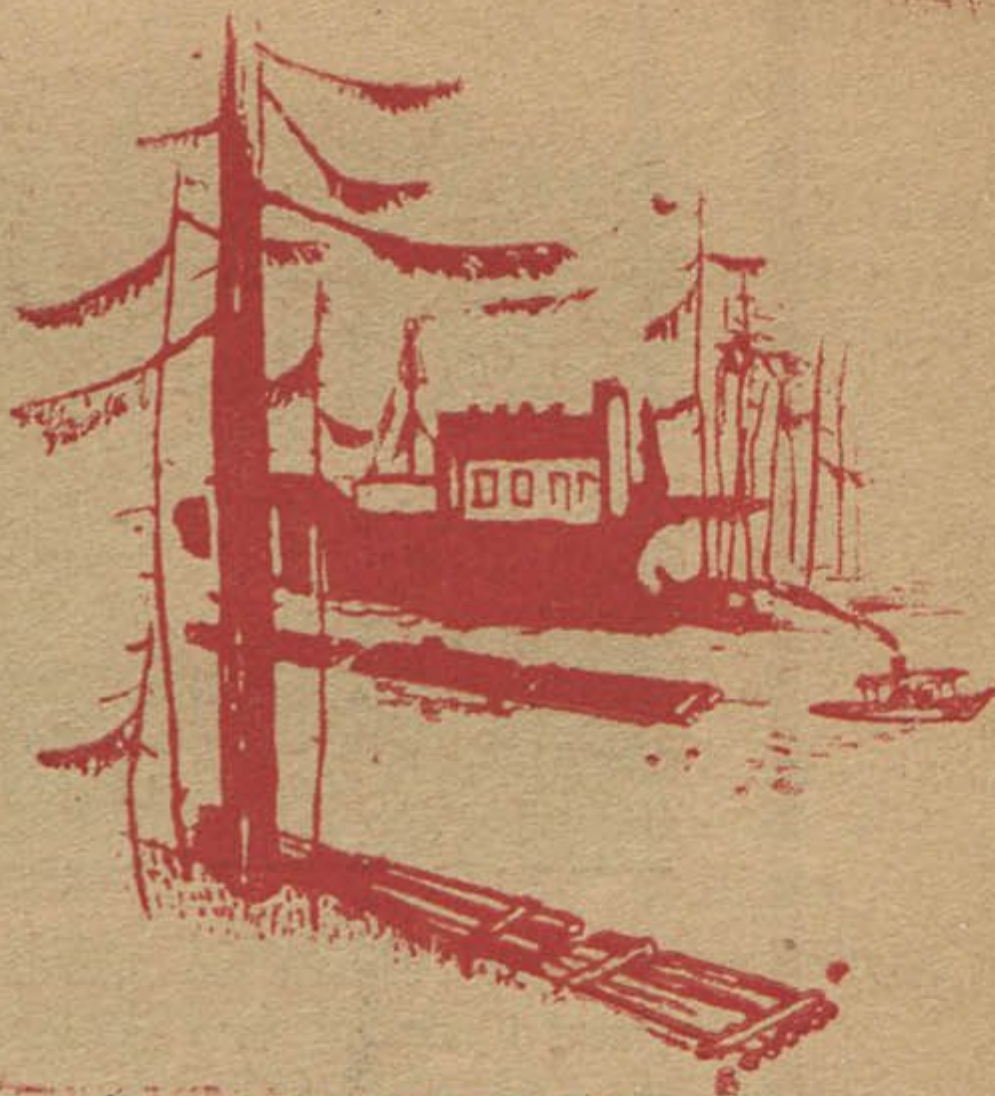
Тое, што рабіла іх цвёрдымі і ломкімі распускалася ў кіслаце.

І нарэшце, кіпячэнне скончылася, майстар загадаў выпусціць з катла пару.

V

Для чаго елку кіпццілі ў катле? А вось, слухай. Вандраванне елкі не скончылася. Размоклыя яловыя трэскі паехалі з катла далей—зноў з машыны ў машыну. У адной машыне іх растрапалі на валокны, у другой машыне размалолі і змяшалі з вадой. Атрымалася рэдкая каша.

Пацякла гэтая яловая каша па трубе ў апошнюю машыну, у самую вялікую на фабрыцы.

... Наша елка папала ў вялізны плыт.

Папала яловая каша ў машыну і памчалася па ёй вельмі хутка. За адзін момант яе разгладзілі, выраўнялі, выціснулі, высушылі, выгладзілі. І ведаеце, што атрымалася?

Атрымалася папера. Вось для чаго секлі елку. Вось для чаго яна плыла па рацэ, лятала ў паветры і вандравала з машыны ў машыну.

А потым, калі яна ўжо зрабілася паперай, на ёй надрукавалі газету. Адзін кавалачак елкі папаў у газету, якую чыталі ў Маскве, другі паехаў у Сібір, а трэці трапіў у Менск. Частка гэтай елкі папала і ў часопісь, якую вы зараз чытаеце.

Кавалак елкі папаў у газету...

Наступілі асеннія дні. Далёка разносіцца гул малатарняў у ваколіцах соўгасаў і калгасаў. Ідзе малацьба звезенага, убранага з палёў збожжа.

— Здаць дзяржаве сваечасова. — Вось галоўная задача перад усімі соўгасамі, калгасамі, перад усімі малацьбітамі.

ВАДА ПРАВОД

Апавяданне М. Талмачовай

Прыехаў Васілька з вёскі да цёткі сваёй у Менск. Вечарам маці сказала сваёй сястры, Васількавай цётцы:

— Трэба будзе заўтра з Васількам у лазню схадзіць.

А Васілька паглядзеў скоранька ў вакно ды і кажа адразу:

— У якую лазню? Тут-жа і рэчкі нідзе няма.

Засмяялася цётка:

— Ну, гэта ты не ўгадаў, рэчка тут ёсць і вялікая нават. А ваду ў нас бяруць не з рэчкі, а з вадаправода.

— З якога?

— А ты не бачыў, хіба?—зацікавіўся дваюрадны брат Сяргей. Ён у момант саскочыў з месца, пакруціў на сценцы кран і адтуль зараз-жа з шумам пабегла

вада. Васілька ад здзіўленьня аж вочы вытрашчыў.

— Хто-ж яе туды наліў?—нясмела спытаў ён.

Сяргейка аж зайшоўся ад смеху:

— Хто? Вядро на стра-се стаіць, а адтуль і цячэ вада сюды.

— Што ты маніш, Сяргейка! Не гавары глупства,—накрычала цётка на сына, а тады да Васілька:— Вось гэта і ёсць вадаправод, любы мой. Вада па трубах з рэчкі ідзе, яе ў трубы машынамі адмысловымі напампоўваюць, ачышчаюць ад бруду.

— Дык у вас ваду самі не носяць на каромыслах?—нясмела спытаў Васілька.

Сяргейку зноў дзіўна стала з такога пытання.

...Паабедалі. Цётка памыла пасуду і ўсе вышлі з кухні. А Васілька гэтым часам пабег к крану: цікавіць яго вадаправод. Ай-ёй як цікавіць!

Дома маці заўсёды казала: „не лі без патрэбы вады!“ І Васілька ведаў чаму крычыць маці: ёй так цяжка насіць ваду з крыніцы. А жылі яны ад крыніцы далёка—можа дзвесце метраў будзе. А тут—крутнуў: вада.

Вельмі-ж захацелася Васільку паспрабаваць, як гэта вада сама бяжыць. Ён прыставіў бліжэй крэсла і сяк-так трошкі пакруціў кран. Вада зараз-жа палілася тоненькім цурком. Крутнуў яшчэ — хлынуў струмень. Спалохаўся Васілька, хацеў закруціць назад, ды не ведае ў каторы бок. А вада ўсё напаяла ракавіну.

— Ты што робіш? На што кран адкруціў?—раптам пачуў ён за сабой голас. Гэта крычаў Сяргейка.

Сяргейка падбег і ў момант закруціў кран, падхапіў адною рукою Васілька і паставіў яго на падлогу.

— Я хацеў толькі паглядзець, што гэта за вадаправод,—апраўдваўся Васілька, бягучы да свае маткі ў другі пакой.

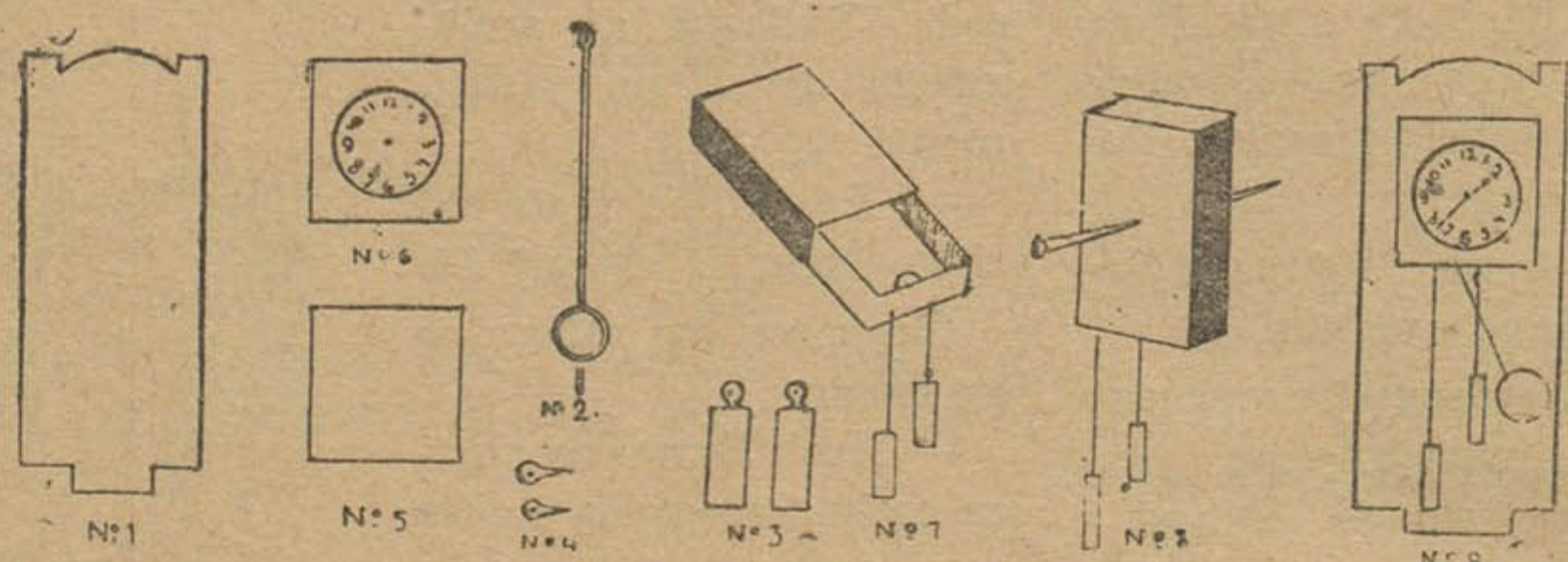

... А тут пакруціў кран—вада бяжыць.

Дома маці наоіла ваду з крыніцы.

ГАДЗІННІК

Любіць Рыгорка гадзіннік разглядаць. Дзіўна яму, як гэта маятнік увесь час цікае і цікае. Апусцяцца гіры нізка, — падцягне брат Міхась вышэй іх, і гадзіннік бесперапынна ідзе і ідзе.

Хочацца разгледзець як найлепш, даведацца з чаго і як зроблена кожная частачка. А бацька або маці, ці яшчэ хтось з сям'і, адразу-ж на Рыгорку:

- Не чапай, з то сапсуеш.
- Я і не чапаю, — апраўдваецца Рыгорка.
- Адыдзіся і займіся чым-небудзь.

І от аднаго разу рашыў Рыгорка заняцца карыснай работай — зрабіць гадзіннік.

— Тады пабачаць і бацька, і маці, і брат, што я і намеру не меў псаваць гадзіннік, а толькі прыглядаўся, вывучаў яго, каб самому такі-ж зрабіць, — думаў ён.

Сеў Рыгорка за работу, узяў карандаш, ножніцы, карабок ад запалак, адну запалку, кавалачак ніткі, кавалачак картону (вокладку ад старой кнігі).

А цяпер глянец на малюнку, як рабіў гадзіннік Рыгорка, як вырэзваў ён усё з картону.

На малюнку № 1 — задняя сценка гадзінніка; малюнак № 2 — маятнік; на малюнку № 3 — гіры. Яны не круглыя, але гэта бяда невялікая (можна зрабіць і круглыя — з кіёч-

каў). Малюнак № 4 — дзве стрэлкі (гадзінная і минутная); малюнак № 5 — пярэдняя сценка, на ёй Рыгорка намалюваў цыферблат, які паказаны на малюнку № 6.

Затым Рыгорка ўзяў парожні карабок ад запалак і ва ўнутраной частцы яго пракалоў цвікам дзве дзірачкі, туды ён зацягнуў нітку і прывязаў гіры (глядзі малюнак № 7). Зачыніўшы зноў карабок, ён пракалоў у ім дзірку наскрозь (малюнак № 8).

Прыгатаваўшы ўсе гэтыя часткі, Рыгорка ўзяўся складваць гадзіннік, пільна прыглядаючыся, каб дзірка прыходзілася насупроць дзіркі. Спачатку ён палажыў на стол заднюю сценку гадзінніка (малюнак № 1), а на яе — маятнік (малюнак № 2).

Затым карабок з гірамі (малюнак № 8), а наверх палажыў — сценку з цыферблатам. Цяпер Рыгорка, трымаючы запалку за галоўку, туга надзеў на яе дзве стрэлкі (спачатку минутную, а на верх гадзінную) і праткнуў запалкаю ўсе часткі: цыферблат, карабок з гірамі, маятнік і заднюю сценку.

Гадзіннік зроблен. Павесіў яго Рыгорка на сценцы і радуецца. Праўда, ён вышаў несапраўдны, не такі як той, што на сценцы ў іх вісіць, але ўсё-ж падобны.

Рабята, цяпер вы ведаеце, як Рыгорка рабіў гадзіннік, паспрабуйце зрабіць самі.

ПАДУМАИ

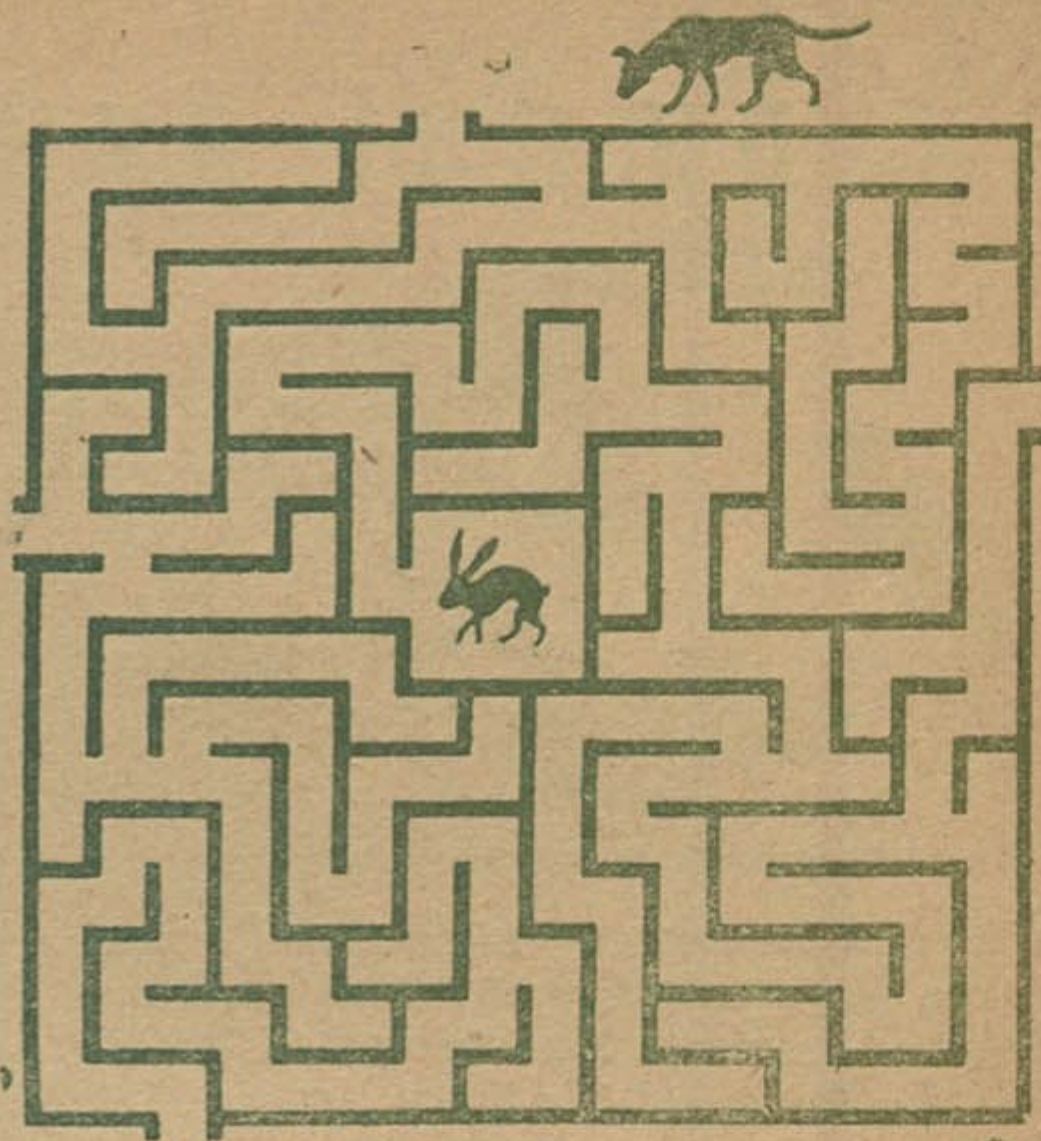
ЛАБІРЫНТ

Бяжыць па зайчыкавых слядох сабака, заахвочвае яго здабыча. Вось-вось дагоніць ён зайца. І раптам... спыніўся: перад ім быў лабірынт, а ў цэнтры яго — зайчык.

Абабег Бобік кругом, аглядзеў — чацвера варот мае лабірынт, але не кожныя вароты вядуць у цэнтр да зайца.

Ведае Бобік, калі ён пойдзе праз неправільныя вароты — зайчык уцячэ правільнаю дарогаю назад.

Пашукайце праз якія вароты павінен ўвайсці Бобік, каб злавіць у лабірынце зайца.

ЗАГАДКІ І ЗАДАЧЫ

1. Звонка я молатам б'ю
Усё кую, кую, кую.
Сцеражыся мяне, сталь,—
Знаеш, спрытны я...
2. Ні звер, ні птушка, а нос як спіца.
3. Шавец,—ні шавец; кравец,—ні кравец:
трымае ў роце шчаціну, у руках—ножніцы.
4. Што скарэй за ўсё.
5. Сястра да брата ў госці ідзе, а ён ад яе хаваецца.
6. Кравец мае скрутак сукна ў 16 метраў даўжыні.
Кожны дзень ён адразае па 2 метры.
Праз колькі дзён ён адрэжа апошні кавалак?

ПАДПІСВАЙЦЕСЯ

НА АКЦЫБРАЦКУЮ ШТОМЕСЯЧНУЮ ІЛЮСТРАВАНУЮ ЧАСОПІСЬ

„ІСКРЫ ІЛЬІЧА“

УМОВЫ ПАДПІСКІ:

На 1 месяц 50 кап.

На 3 месяцы 1 р. 50 „

ПАДПІСКУ ЗДАВАЙЦЕ НА ПОШТУ І ЛІСТАНОСЦАМ

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
Іва Я. Я. 1952

ЯК ЛЮДЗІ ВУЧЫЛІСЯ АРАЦЬ

1. Першыя земляробы апрацоўвалі зямлю кійком, драўлянымі крукамі, потым матыкаю. Маруднаю і цяжкаю была гэта работа.

2. Прашло шмат год. З'явілася нявольніцтва і паны сталі запрагаць у матыку-плуг нявольнікаў, а каб яны вралі скарэй—гаспадар падганяў іх бізуном.

3. А вась 300—400 гадоў таму назад вралі ўжо такімі драўлянымі плугамі. Плугі гэтыя былі вельмі цяжкія—у іншы плуг запрагалі 8 валоў.

4. Да рэвалюцыі ў Беларусі вралі вась так. У сялян-беднякоў не было грошай на машыну. Машыны былі толькі ў памешчыкаў ды ў кулакоў. А на трактарах тады і зусім не працавалі.

5. А цяпер вась так аруць у нашых соўгасах і калгасах. На дапамогу каню прышоў трактар.

6. На гэтым малюнку—электраплуг. Ён будучы апрацоўваць зямлю ў нашых соўгасах і калгасах, калі ты будзеш вялікім.

ВЫДАВЕЦТВА ЦК ЛКСМБ „ЧЫРВОНАЯ ЗМЕНА“.

Рэдактар А. ЯКІМОВІЧ.

Друкарня імя Сталіна.

Зак. № 2082.

У ліку 3530.

Галоўлітбел № 1100.

206130 11392